

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد

راهنمای مدیریت وابستگی به مواد در بارداری، زایمان، شیردهی و نوزادی

تهیه و تدوین:

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد
اداره پیشگیری، درمان و کاهش آسیب سوء مصرف مواد

با همکاری و مشارکت:

دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس
اداره سلامت مادران

مؤلفین:

دکتر علیرضا نوروزی، روان پزشک
دکتر محمدباقر صابری زعفرقندی، روان پزشک
دکتر مهسا گیلانی پور، روان پزشک
دکتر عباسعلی ناصحی، روان پزشک
دکتر علی نیکفر جام، پزشک
دکتر فیروزه جعفری، روان پزشک
دکتر نازنین حضرتی، روان پزشک
دکتر مصطفی صادقی، متخصص بیهوشی
دکتر محمد آریافر، متخصص بیهوشی
دکتر مازیار مقصودلو، متخصص بیهوشی
دکتر محمد اسماعیل مطلق، متخصص کودکان

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای مدیریت وابستگی به مواد در بارداری، زایمان، شیردهی و نوزادی / تألیف
علیرضا نوروزی، محمدباقر صابری زفرقندی، مهسا گیلانی پور، عباسعلی ناصحی،
علی نیک فرجام، فیروزه جعفری، نازنین حضرتی، مصطفی صادقی، محمد آریافر،
مازیار مقصودلو، محمداسماعیل مطلق؛ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

مشخصات نشر: تهران: سپیدبرگ، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۲۰۸ ص: جدول.

شابک: ۶۰۰۰۰ ریال: ۷۷-۱-۷۴۱۶-۷۴۱۶-۹۶۴-۹۷۸

موضوع: اعتیاد در زنان.

موضوع: بارداری -- سوء مصرف دارویی.

موضوع: زنان باردار -- مواد مخدر.

موضوع: جنین -- اثر داروها.

موضوع: نوزاد -- اثر داروها.

شناسه افزوده: ایران، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

شناسه افزوده: دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد.

شناسه افزوده: اداره پیشگیری، درمان و کاهش آسیب سوء مصرف مواد.

شناسه افزوده: دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس؛ اداره سلامت مادران.

رده بندی کنگره: ۶۱۶.۰۹۱۳ HV۵۸۲۴/۳

رده بندی دیویی: ۶۱۶.۰۸۲

شماره کتاب شناسی: ۲۴۳-۲۶

عنوان ■ راهنمای مدیریت وابستگی به مواد در بارداری، زایمان، شیردهی و نوزادی

مؤلفین ■ دکتر محمد آریافر، دکتر فیروزه جعفری، دکتر نازنین حضرتی، دکتر
(به ترتیب) محمدباقر صابری زفرقندی، دکتر مصطفی صادقی، دکتر مهسا
حروف الفبا) گیلانی پور، دکتر محمداسماعیل مطلق، دکتر مازیار مقصودلو، دکتر
عباسعلی ناصحی، دکتر علیرضا نوروزی، دکتر علی نیک فرجام

ناشر ■ انتشارات سپیدبرگ (۸-۶۶۹۵۴۴۵۷)

نوبت چاپ و تیراژ ■ اول - بهار ۱۳۹۱ - ۲۰۰۰ جلد

قیمت ■ ۶۰۰۰ تومان

لیتوگرافی و چاپ ■ ۱۲۸

صحافی ■ غزل

شابک ■ ۷۷-۱-۷۴۱۶-۷۴۱۶-۹۶۴-۹۷۸

تماس: تهران، خیابان حافظ، معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، طبقه ۴،
اتاق ۴۴۰، دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد. تلفن: ۶۶۷۰۷۰۶۳، فاکس: ۶۶۷۰۰۴۱۰

کلیه حقوق برای ناشر و دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد محفوظ است و هرگونه
کپی یا برداشت از کتاب فقط با اجازه کتبی ناشر یا وزارت بهداشت امکان پذیر است.

فهرست مطالب

مقدمه	۹
تقدیر و سیاس‌گذاری	۱۱
تعریف واژه‌ها	۱۳
فصل ۱: اختیاد در زنان	۲۱
۱-۱- مقدمه	۲۱
۱-۲- عوامل مؤثر بر سوء مصرف مواد در زنان	۲۲
۱-۳- الگوهای سوء مصرف مواد در زنان	۲۴
۱-۴- موانع درمان سوء مصرف مواد در زنان	۲۶
۱-۵- اثرات سوء مصرف مواد در زنان	۲۷
۱-۶- درمان اختلالات سوء مصرف مواد در زنان	۳۰
فصل ۱: عوارض سوء مصرف مواد در بارداری	۳۳
۱-۲- کلیات سوء مصرف مواد افیونی در بارداری	۳۳
۱-۲- تأثیر سوء مصرف مواد افیونی بر برآیندهای بارداری	۳۵
۱-۲-۳- تأثیر سوء مصرف مواد افیونی بر مادر باردار	۳۶
۱-۲-۴- تأثیر سوء مصرف مواد افیونی بر جنین و نوزاد	۳۷
۱-۲-۵- اثرات سایر مواد	۳۸
فصل ۳: غربال‌گری و ارزیابی	۴۳
۳-۱- لزوم غربال‌گری سوء مصرف مواد در بارداری	۴۳
۳-۲- زمان غربال‌گری	۴۵
۳-۳- جایگاه غربال‌گری سوء مصرف مواد در مراقبت‌های بارداری	۴۵
۳-۴- انتخاب و استفاده از ابزار غربال‌گری	۴۶

۵۰	۵-۳- نحوه غربالگری
۵۴	۶-۳- ارزیابی
۵۷	فصل ۴: هماهنگی و تداوم مراقبت
۵۷	۱-۴- مقدمه
۵۸	۲-۴- مراقبت‌های پیش از تولد
۶۴	۲-۴- مراقبت‌های حین زایمان
۶۹	۴-۴- مراقبت‌های پس از زایمان
۷۲	۵-۴- ملاحظات مهم در گروه‌های خاص
۷۴	فصل ۵: هنگام زایمان
۷۴	۱-۵- اهمیت توجه به زنان وابسته به مواد هنگام زایمان
۷۵	۲-۵- اصول کلی هنگام زایمان در مادران وابسته به مواد
۷۹	۳-۵- نکات مهم در برقراری ارتباط مناسب با مادر
۸۰	۴-۵- نکات مهم در ارزیابی مادر وابسته یا مشکوک به وابستگی
۸۵	۵-۵- اقدامات حمایتی
۹۶	۶-۵- اقدامات لازم در انواع مواد
۹۶	مواد افیونی (Opiates)
۱۰۲	مواد محرک (Stimulants)
۱۱۳	مواد توهم‌زا (Hallucinogens)
۱۱۷	حشیش و ترکیبات مشابه (Cannabis)
۱۲۲	مواد دخانی (Tobacco)
۱۲۴	مواد الکلی (Alcoholic Beverages)
۱۲۷	فصل ۶: درمان
۱۲۷	۱-۶- مقدمه

۱۲۸	۲-۶- بازگیری از مواد افیونی.....
۱۲۹	۳-۶- درمان نگهدارنده با داروهای آگونیست.....
۱۳۰	۴-۶- انتخاب داروی آگونیست.....
۱۳۳	۵-۶- متادون.....
۱۴۴	۶-۶- بوپرنورفین.....
۱۵۰	۷-۶- سایر ملاحظات درمانی مهم.....
۱۵۹	فصل ۷: شیردهی.....
۱۵۹	۱-۷- مقدمه.....
۱۶۰	۲-۷- اصول کلی شیردهی.....
۱۶۰	۳-۷- شیردهی و درمان‌های نگهدارنده با آگونیست.....
۱۶۲	۴-۷- موارد منع شیردهی در زمان سوء مصرف کننده مواد.....
۱۶۵	فصل ۸: سندرم پرهیز نوزادی.....
۱۶۵	۱-۸- مقدمه.....
۱۶۶	۲-۸- پاتوفیزیولوژی.....
۱۶۷	۳-۸- تشخیص.....
۱۶۸	۴-۸- مدیریت سندرم پرهیز نوزادی.....
۱۷۹	پیوست‌ها.....
۱۷۹	پیوست ۱: برگه آشنایی با درمان‌های نگهدارنده.....
۱۸۱	پیوست ۲: آشنایی با درمان نگهدارنده با متادون برای مادر باردار.....
۱۸۵	پیوست ۳: مقیاس بالینی محرومیت از مواد افیونی.....
	پیوست ۴: مقیاس ارزیابی مخدر علایم محرومیت مؤسسه بالینی
۱۸۸	(CINA).....

- پیوست ۵: فرم نمره‌دهی سندرم پرهیز نوزادی ۱۹۰
- پیوست ۶: نمره پرهیز نوزادی، نمره فینگان ۱۹۲
- پیوست ۷: مثال‌هایی از بروشورهای اطلاع‌رسانی به والدین در مورد
سندرم پرهیز نوزادی ۱۹۴
- راهنمای ۱: الگوریتم پیشگیری یا کنترل علائم محرومیت در مادر
باردار از هنگام بستری تا ترخیص (مرور سریع و کلی) ۱۹۸
- راهنمای ۲: الگوریتم تسکین دردهای پس از زایمان در صورت نیاز به
مخدر (مرور سریع و کلی) ۱۹۹
- راهنمای ۳: کنترل صدای قلب جنین ۲۰۰
- راهنمای ۴: کنترل علائم حیاتی ۲۰۱
- راهنمای ۵: روش‌های کاهش درد غیردارویی ۲۰۲
- فهرست منابع ۲۰۳

مقدمه

افزایش کیفیت مراقبت‌های حین بارداری و زایمان، بهبود روش‌های بیهوشی، دسترسی به مراکز درمانی با کارکنان متخصص و آموزش‌دیده و نیز در دسترس بودن فرآورده‌های خونی باعث شده‌اند که مرگ‌ومیر مادران به‌طور قابل توجهی کاهش یابد. اما مرگ مادران هم‌چنان رابطه مستقیمی با عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامتی دارد و سوءمصرف مواد یک مثال اختصاصی در این مورد است.

امروزه ابتلا به مواد اعتیادآور از مرزهای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی گذشته است و تقریباً نمی‌توان مرز مشخصی از عدم ابتلا و ایمنی در این مورد قائل شد. زنان باردار نیز از این لحاظ مصون نیستند.

در سال‌های اخیر تعداد زنان وابسته به مواد رو به افزایش است که با توجه به اهمیت مضاعف زنان به‌عنوان نیمی از افراد جامعه و هم‌چنین تأمین‌کننده مراقبت تمام جامعه لزوم توجه روزافزون به این گروه را نشان می‌دهد. یکی دیگر

از اساسی‌ترین علل لزوم توجه به زنان دوران بارداری، هنگام زایمان، شیردهی و مراقبت از نوزاد است. متأسفانه مواردی از مرگ مادران معتاد که یا به‌علت مستقیم مسمومیت با مواد یا به‌علت عوارض مامایی (که احتمال بروز آن‌ها همراه با سوء مصرف مواد بیشتر می‌شود) رخ داده است.

با توجه به موارد فوق و هم‌چنین درخواست همکاران محیطی، تهیه مجموعه‌ای برای آشنایی پزشکان و درمانگران اعتیاد، پزشکان، ماماها و کاردان‌های بهداشت خانواده مراکز بهداشتی، درمانی ارایه کننده خدمات مراقبت بارداری و متخصصین زنان و بیهوشی در دستور کار دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد این معاونت با مشارکت دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس معاونت محترم بهداشت قرار گرفت.

تهیه این راهنما با کوشش و همکشی اعضای محترم دفتر سلامت روانی، اجتماعی و اعتیاد، دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس، اداره پیشگیری، درمان و کاهش آسیب سوء مصرف مواد و اداره سلامت مادران گروه‌های تخصصی (روان پزشکی، بیهوشی و زنان) دانشگاه‌های علوم پزشکی به‌خصوص دانشگاه علوم پزشکی تهران انجام شده است.

در انتها از تلاش تمام این عزیزان به‌ویژه استاد بزرگوار جناب آقای دکتر مصداقی‌نیا معاون محترم بهداشت تشکر و قدردانی می‌نمایم.

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

معاونت درمان

دکتر سیدحسن امامی‌رموی

تقدیر و سپاس‌گزاری

گروه تدوین‌کننده این راهنما بر خود لازم می‌داند از عزیزانی که در تهیه این راهنما مساعدت و همکاری کرده‌اند، به ترتیب حروف الفبا، تشکر نمایند:

- ◀ ارشد، لیلا؛ مرکز گذری خانه خورشید
- ◀ اسلامیان، دکتر لاله؛ متخصص زنان و زایمان؛ د.ع. پ. تهران
- ◀ امامی‌افشار، نهضت؛ کارشناس ارشد آموزش بهداشت؛ د.ع. پ. تهران
- ◀ امام‌هادی، دکتر محمدعلی؛ متخصص پزشکی قانونی؛ د.ع. پ. شهیدیهشتی
- ◀ بهاء‌صدری، دکتر شهره؛ متخصص زنان و زایمان؛ د.ع. پ. تهران
- ◀ پسته‌ای، دکتر سیدخلیل؛ دستیار بیهوشی؛ د.ع. پ. تهران
- ◀ تاشی، شهره؛ کارشناس ارشد آموزش پزشکی؛ د.ع. پ. اصفهان
- ◀ جبل‌عاملی، دکتر میترا؛ متخصص بیهوشی؛ د.ع. پ. اصفهان
- ◀ جلیوند، پوران؛ کارشناس بهداشت عمومی؛ د.ع. پ. تهران
- ◀ حجازی، سعیده؛ کارشناس مامایی؛ د.ع. پ. تهران

- ◀ حسینی، دکتر ولی‌الله؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ حنطوش‌زاده، دکتر صدیقه؛ متخصص زنان و زایمان؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ خدابنده، دکتر فریده؛ متخصص پزشکی قانونی؛ د. ع. پ. شهیدبهشتی
- ◀ رادیویان، لاله؛ کارشناس مامایی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ رحیمی، دکتر مجتبی؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. اصفهان
- ◀ رحیمی‌قصبه، سوسن؛ کارشناس ارشد مامایی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ رضوی، دکتر سیدسجاد؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. شهیدبهشتی
- ◀ روشنی، دکتر بهمن؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. کرمانشاه
- ◀ سارنگ، دکتر بابک؛ مرکز گذری خانه خورشید
- ◀ سلیمی، دکتر علی‌رضا؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. شهیدبهشتی
- ◀ شکرانی‌فر، دکتر شهرام؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ صابر‌مقدم، دکتر محسن؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. خراسان شمالی
- ◀ صادقی، دکتر مانلی؛ متخصص پزشکی اجتماعی؛ وزارت بهداشت
- ◀ صالحی، دکتر مهرداد؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. اصفهان
- ◀ صمدی، دکتر شهرام؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ طاهری‌پناه، دکتر ربیاه؛ متخصص زنان و زایمان؛ د. ع. پ. شهیدبهشتی
- ◀ عبدالله‌زاده‌بقایی، دکتر علیرضا؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. هرمزگان
- ◀ عطاری، دکتر محمدعلی؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. اصفهان
- ◀ فریدی، دکتر نسرین؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ فکرت، دکتر فریدون؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. هرمزگان
- ◀ کاشانیان، دکتر مریم؛ متخصص زنان و زایمان؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ ملک‌خسروی، دکتر شهره؛ متخصص زنان و زایمان؛ د. ع. پ. کرمانشاه
- ◀ منشی‌زاده، سرکار خانم؛ مرکز گذری خانه خورشید
- ◀ میرمیران، دکتر پریناز؛ پزشک عمومی؛ د. ع. پ. اصفهان
- ◀ والا‌فر، شهرزاد؛ کارشناس مامایی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ هادی‌پور‌چهرمی، لیلا؛ کارشناس ارشد مامایی؛ د. ع. پ. تهران
- ◀ هاشمی‌فشارکی، دکتر منصور؛ فارماکولوژیست؛ د. ع. پ. اصفهان
- ◀ یوسفی، دکتر ابوالقاسم؛ متخصص بیهوشی؛ د. ع. پ. تهران